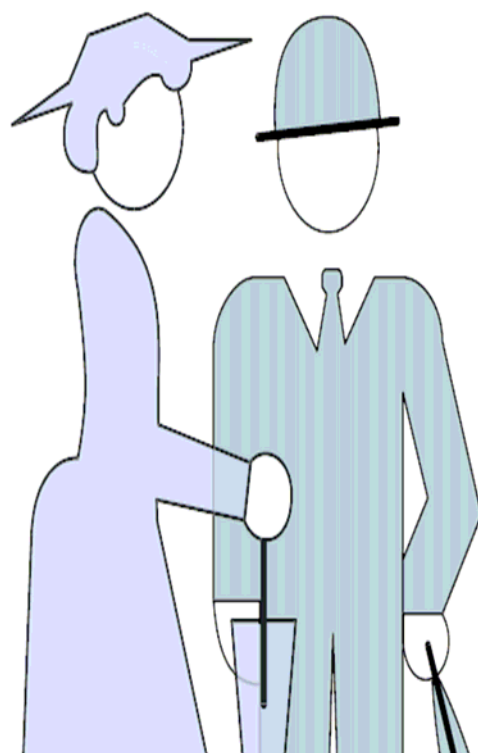

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

הקשיש במדינת ישראל: זכויות, חובות ושירותים

מִפְּנֵי יְשִׁיבָה תִּקְוִים וְהַעֲדַרְתָּ פֶּנִי יֵזְקֶנּוּ

(ויקרא י"ט פסוק ל"ב)

ר' בתשרי תשס"ז

28 בספטמבר 2006

כתיבה: עמי צדיק, כלכלן.

אישור: שרון סופר, ראש צוות.

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 640 8240

פקס: 02 - 649 6103

www.knesset.gov.il/mmm

תמצית

מסמך זה הוכן לקראת יום הקשיש הבין-לאומי תשס"ז ונסקרים בו מאפיינים כלליים של אוכלוסיית הקשישים ובפרט זכויותיה וחובותיה של אוכלוסייה זו.

גידול בשיעור הקשישים באוכלוסייה. בישראל, כמו במדינות אירופה המערבית, ניכרת עלייה של ממש בשיעור הקשישים בחברה. בסוף שנת 2005 חיו בישראל 693,100 קשישים (בני 65 ומעלה), שהיו 10% מכלל האוכלוסייה, לעומת 5% בשנת 1960.

תחולת עוני גבוהה. בשנת 2005 כ-24.4% מכלל המשפחות בהן ראש המשפחה היה קשיש היו מתחת לקו העוני, לעומת שיעור העניים בכלל האוכלוסייה - 20.6%. תחולת העוני בקרב הקשישים לפני תשלומי העברה היא 57% (לעומת 33.6% בכלל האוכלוסייה), ונתון זה מלמד על יעילות כלי הביטחון הסוציאלי בהקטנת תחולת העוני בקרב הקשישים.

מדיניות רווחה קהילתית. במדיניות שירותי הרווחה והבריאות בישראל מועדפת במידת האפשר השארת הקשיש בביתו ובקהילתו על העברתו למסגרת מוסדית. מדיניות זו באה לידי ביטוי בהגדלת המשאבים המיועדים לשירותים הקהילתיים ובפיתוח שירותים חדשים.

אחריות הממשלה. האחריות למתן השירותים לקשישים ולמימונם מתחלקת בין משרדי הממשלה (בעיקר משרד הרווחה ומשרד הבריאות) והמוסד לביטוח לאומי ובין הרשויות המקומיות. נוסף על אלה פועלים בתחום זה ארגונים ציבוריים, התנדבותיים ופרטיים.

חקיקה למען האזרח הוותיק. בחקיקה בתחומי המסים והתשלומים קבועות הקלות לקשישים בפטורים שונים ממס הכנסה וממסי מקרקעין והנחות בתשלומים ובאגרות.

מערכת הזכויות והשירותים. בטבלה שלהלן מפורטים עיקרי הזכויות והשירותים שהקשישים בישראל זכאים להם, על-פי ספק השירות:

ספק הזכות / השירות	תיאור הזכות / השירות
המוסד לביטוח לאומי	קצבת זיקנה ותוספת השלמת הכנסה גמלת סיעוד מענק חימום ייעוץ לקשיש
משרד הרווחה	שירותי רווחה: מרכזי יום, שכונות תומכות, מועדונים חברתיים, נופשונים, סמך-מקצועיים, דיור מוגן ומוסדות לטיפול ממושך אכיפת חוקי הגנה על קשישים הנחות במסגרת חוק האזרחים הוותיקים, התש"ן-1989
משרד הבריאות	תשלום מופחת עבור דמי בריאות למוסד לביטוח לאומי פטור מתשלום בעבור ביקור אצל רופא אשפוז מוסדי מסובסד
משרד האוצר	הטבות במס הכנסה ובמס מקרקעין, זכויות פנסיה

מיפוי הזכויות, החובות והשירותים לקשיש. להלן מיפוי עיקרי זכויות וחובות הקשישים בישראל לפי שני פרמטרים: זכות או חובה כספית לעומת זכות או חובה לא כספית; ספק או מקור הזכות או החובה.

מס בריאות	הנחות בארנונה, באגרת רשות השידור, בדמי נסיעה ובדמי כניסה	פטורים ממס הכנסה וממס מקרקעין	אשפוז מוסדי מסובסד	מעונות ובתי-אבות	קצבת זיקנה השלמת הכנסה	שירות כספי
			פטור מתשלום בעבור ביקור אצל רופא ¹	דיור מוגן	מענק חימום	
פרישת חובה				מרכזי יום, מועדונים, שכונות תומכות, נופשונים, שירותים חברתיים	גמלת סיעוד	
חידוש רשיון נהיגה			תוכניות מניעה	אכיפת חוקי הגנה	ייעוץ לקשיש	לא כספי
חובות הקשיש	אזרחים ותיקים	הטבות מס	משרד הבריאות	משרד הרווחה	המוסד לביטוח לאומי	

¹ פטור לקשישים המקבלים השלמת הכנסה.

תוכן העניינים

עמוד	חלק
1	.1 מבוא
1	.2 הקשישים בישראל
2	.3 מערכת הרווחה
2	3.1 רקע
3	3.2 קצבאות וגמלאות
5	3.3 שירותי רווחה
10	3.4 הנחות והטבות
11	3.5 הגנה על קשישים
12	3.6 סיכום
13	.4 מערכת הבריאות
13	4.1 רקע
13	4.2 קופות-החולים
13	4.2 רפואה גריאטרית
15	.5 מערכת הפנסיה
17	.6 מערכת המסים
17	6.1 זכויות לפי פקודת מס הכנסה
17	6.2 זכויות לפי חוק מיסוי מקרקעין, התשכ"ג-1963
17	6.3 הטבות מס לקרובי הקשיש
18	.7 חובות המוטלות על קשישים
19	מקורות
21	נספח – טבלאות גיל פרישה לגברים ולנשים

---

1. מבוא

מסמך זה הוכן לקראת יום הקשיש הבין-לאומי תשס"ז ונסקרים בו מאפיינים כלליים של אוכלוסיית הקשישים בישראל, ובפרט זכויותיה וחובותיה של אוכלוסייה זו. במסמך מדובר בזכויות הקשישים בישראל בתחומי הביטחון הסוציאלי ובמערכות הרווחה, הבריאות, הפנסיה והמסים, ונסקרים השינויים שחלו בשנים האחרונות במצב זכויות הקשישים, הבאים לידי ביטוי בגובה קצבאות הזיקנה, בגיל הפרישה ובהטבות מס שונות.

2. הקשישים בישראל¹

גידול בשיעור הקשישים באוכלוסייה. בישראל, כמו במדינות אירופה, ניכרת עלייה בשיעור הקשישים בחברה. בסוף שנת 2005 חיו בישראל 693,100 קשישים (בני 65 ויותר), שהיו 10% מכלל האוכלוסייה, לעומת 5% ב-1960. הגידול בתוחלת החיים והעלייה לישראל הביאו לעלייה ניכרת בשיעור הקשישים בישראל: משנת 1955 עד שנת 2003 גדלה אוכלוסיית הקשישים פי-7.9. אוכלוסיית ישראל כולה גדלה בתקופה זו פי-3.8.

מגמת הזדקנות. על אוכלוסיית הקשישים עצמה עובר תהליך הזדקנות. בשנת 1980 היו 32.1% מכלל הקשישים בני 75+ ו-14% היו בני 80+, ואילו בשנת 2005 היו 45.8% מכלל הקשישים בני 75+ ו-25% היו בני 80+.

עלייה בתוחלת החיים. תוחלת החיים של אזרחי ישראל עולה בהתמדה. בשנת 2005 היתה תוחלת החיים של נשים 82.3 שנים ושל גברים 78.3 שנים, לעומת 73.9 ו-70.3 שנים בהתאמה בשנת 1975. ישראל נמצאת במקום השישי בעולם מבחינת תוחלת החיים, אחרי יפן, איטליה, שוודיה, שוויץ וקנדה. על-אף מקומה הגבוה של ישראל בדירוג העולמי מבחינת תוחלת חיים, אוכלוסיית ישראל אינה מן המבוגרות, ושיעור הקשישים באוכלוסייה נמוך לעומת שיעורם במדינות מערביות רבות. הגורמים לכך הם, בין השאר, שיעור ילודה גבוה ורמת שירותי בריאות גבוהה.

התחזית: גידול דמוגרפי. לפי תחזית הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה יגדל מספרם של בני 65+ ליותר ממיליון בשנת 2020, ויתקרר למיליון ו-200,000 בשנת 2025 – 13.2% מכלל האוכלוסייה בשנה זו.

עלייה ביחס התלות. בשנת 2004 היה יחס התלות של הקשישים, כלומר היחס בין מספר בני ה-65+ ובין מספר האנשים בגיל העבודה (20–64), 186 (כלומר 186 קשישים לכל 1,000 אנשים בגיל העבודה), לעומת 97 בשנת 1960. לפי התחזית הדמוגרפית בשנת 2025 יגיע יחס התלות ל-237. יחס התלות בישראל נמוך ביחס לרוב מדינות אירופה וצפון אמריקה וגבוה ביחס לרוב מדינות אסיה ואפריקה.

שונות בפילוח המגזרי. בשנת 2004 93.1% מכלל הקשישים בישראל הם יהודים, ו-6.9% ערבים, לעומת 80.2% יהודים ו-19.8% ערבים בכלל האוכלוסייה. 87% מכלל הקשישים היהודים בישראל הם ילידי ארצות חוץ. שיעור הקשישים שעלו מאז שנת 1990 מברית-המועצות לשעבר הוא 21.8% מכלל הקשישים.

¹ מקור הנתונים בסעיף זה הוא "משאב" – מאגר מידע ארצי לתכנון בתחום הזיקנה ("גיוינט – מכון ברוקדיילי ו"אשלי"), קשישים בישראל – שנתון סטטיסטי 2005, אפריל 2006.

שונות במקום המגורים. יש הבדלים מובהקים בשיעור הקשישים באוכלוסייה בין אזורים וערים בארץ. במחוז תל-אביב מתגוררים 175,800 בני 65+, 14.9% מכלל האוכלוסייה במחוז; בעיר תל-אביב-יפו המספר הגדול ביותר של בני 65+ בישראל 57,800, והם 15.6% מכלל תושבי העיר.

ירידה בהשתתפות בכוח העבודה. במשך השנים חלה ירידה בשיעור הקשישים העובדים (מכלל הקשישים). בשנת 2004 היו 9.6% מכלל בני ה-65+ מועסקים (15.4% מכלל הגברים ו-5.3% מכלל הנשים בקבוצת אוכלוסייה זו), לעומת 19.5% בשנת 1970 (33.8% מכלל הגברים ו-5% מכלל הנשים).

הכנסה ממוצעת לנפש. ההכנסה הממוצעת לנפש במשקי הבית של קשישים דומה בהשוואה לכלל האוכלוסייה. בשנת 2004 ההכנסה הממוצעת ברוטו לנפש של משק בית עם זוג קשישים היתה 4,173 ש"ח (נטו 3,700 ש"ח), לעומת 4,094 ש"ח (נטו 3,267 ש"ח) – ממוצע ההכנסה לנפש של משק בית בכלל אוכלוסייה.² הרכב ההכנסה הממוצע של משק בית עם זוג קשישים הוא כמפורט להלן: 40.4% מפנסיות ומקופות גמל; 35.7% מקצבאות; 18.1% מעבודה ו-5.8% מהון.

תחולת עוני גבוהה. בשנת 2005 כ-24.4% מכלל המשפחות בהן ראש המשפחה היה קשיש היו מתחת לקו העוני, לעומת שיעור העניים בכלל האוכלוסייה – 20.6%. מספר המשפחות העניות (לאחר תשלומי העברה) שבראשן עמד קשיש בשנת 2005 היה 94,300 משפחות. תחולת העוני בקרב הקשישים לפני תשלומי העברה היא 57% (לעומת 33.6% בכלל האוכלוסייה), ונתון זה מלמד על יעילות כלי הביטחון הסוציאלי בהקטנת תוחלת העוני בקרב הקשישים.³

הוצאה קטנה לתצרוכת. בשנת 2004 היתה ההוצאה החודשית הממוצעת של משק בית שמתגורר בו קשיש בודד 5,110 ש"ח, ושל משק בית שגרים בו זוג קשישים – 8,260 ש"ח. לשם השוואה, ההוצאה החודשית הממוצעת של משק בית בכלל האוכלוסייה היתה בשנה זו 10,440 ש"ח.

הוצאה גדולה על בריאות. הוצאת משקי בית של קשישים על בריאות גדולה בהשוואה להוצאה על בריאות בכלל האוכלוסייה. בשנת 2004 משק בית של זוג קשישים הוציא על בריאות 8.7% מכלל הוצאותיו, זאת לעומת 5.0% בכלל האוכלוסייה.

3. מערכת הרווחה⁴

3.1 רקע

מדיניות מערכת הרווחה היא **השארית הקשיש בקהילתו** ומניעת העברתו למסגרת מוסדית – ככל שהדבר אפשרי. מדיניות זו באה לידי ביטוי בהקצאת משאבים מוגברים לשירותים קהילתיים מגוונים. במסגרת מדיניות ניתן לציין שני מרכיבים שפותחו על-ידי משרד הרווחה והמוסד לביטוח לאומי:

- מערכת שירותים בקהילה שנועדו לסייע לקשיש ולשפר את תפקודו האישי והחברתי (שירותים אלו ניתנים לנשים מגיל 60 ולגברים מגיל 65);

² הכנסה כספית ברוטו לנפש סטנדרטית במחירים שוטפים, ממוצע ל-2004.

³ המוסד לביטוח לאומי, "ממדי העוני והפערים בהכנסות 2005", תאריך כניסה: 25 בספטמבר 2006, באתר האינטרנט:

www.btl.gov.il/NR/rdonlyres/4B3E27EB-E703-49B5-995D-BAF3938F445E/0/oni_2005.pdf

⁴ "משאב" – מאגר מידע ארצי לתכנון בתחום הזיקנה ("גיוינט" – מכון ברוקדיילי ו"אשלי"), קשישים בישראל – שנתון סטטיסטי 2005, אפריל 2006.

- חוק ביטוח סיעוד (פרק יי בחוק הביטוח הלאומי) המממן עבור קשישים הזכאים לכך מטפלת בביתם, נובע מאותה תפיסה.

מערכת רווחת הקשישים מספקת מגוון פעילויות בקהילה במסגרות כגון מרכזי יום וקהילות תומכות. את רוב שירותי הרווחה מספק המגזר השלישי (עמותות התנדבותיות ומלכריים ארציים כמו "משען" ומט"ב ועמותות מקומיות למען הקשיש)⁵ והמגזר הפרטי, ומשרד הרווחה מממן אותם ומפקח עליהם.

3.2 קצבאות וגמלאות

קצבת זיקנה והשלמת הכנסה⁶

תיאור קצבת זיקנה

ביטוח זיקנה נועד להבטיח לתושבי ישראל הכנסה חודשית קבועה לעת זיקנה. על-פי **חוק הביטוח הלאומי, תשנ"ה-1995** (להלן: חוק הביטוח הלאומי), זכאים לקצבת זיקנה מבוטחים תושבי ישראל שהגיעו לגיל קצבת זיקנה, ובלבד שהיו מבוטחים פרק זמן כנדרש בחוק ושולמו בעדמי ביטוח כחוק. בחוק הביטוח הלאומי שתי הגדרות הקשורות למועד המזכה בקצבת זיקנה:

- **גיל הפרישה**: הגיל שבו המבוטח זכאי לקצבת זיקנה בתנאי שהכנסתו מעבודה אינה גדולה מ-4,208 ש"ח בחודש ליחיד או מ-5,611 ש"ח בחודש לזוג (הכנסה מפנסיה אינה נחשבת הכנסה).

- **גיל הזכאות לקצבת זיקנה**: הגיל שבו המבוטח זכאי לקצבת זיקנה, בלא קשר להכנסותיו.

עד חודש יוני 2004 היה גיל הפרישה 60 לאשה ו-65 לגבר, וגיל הזכאות לקצבת זיקנה היה 65 לאשה ו-70 לגבר. לאחר אישור חוק גיל פרישה, התשס"ד-2004, הגיל הקובע עולה בהדרגה, כמפורט להלן:⁷

- גיל הפרישה לגבר עולה מ-65 ל-67 בתוך חמש שנים, מחודש יוני 2004 עד חודש מאי 2009;
- גיל הפרישה לאשה עולה מ-60 ל-64 במשך 13 שנים, מחודש יוני 2004 עד חודש מאי 2017;
- גיל הזכאות לקצבת זיקנה לאשה עולה מ-65 ל-70 במשך 16 שנים, מחודש יוני 2004 עד מאי 2020.

גובה קצבת הזיקנה הבסיסי נקבע לפי השכר הממוצע במשך⁸ ומותנה בהרכב המשפחה: יחיד או זוג ומספר התלויים במקבל הקצבה. נוסף על הקצבה הבסיסית משולמות **תוספת ותק** (שיעורה 2% מהקצבה לכל שנת ביטוח הנוספת על עשר שנות הביטוח הראשונות ועד למקסימום 50% מהקצבה) ו**תוספת דחיית פרישה** (שיעורה 5% מהקצבה הבסיסית, למי שהגיע לגיל פרישה, בעבור כל שנה שבה לא קיבל קצבה עקב הכנסה מעבודה). אשה נשואה העובדת במשק ביתה (עקרת בית) זכאית לקצבה בזכות עצמה.

⁵ המרכז לפיתוח על שם פנחס ספיר, השפעת ההפרטה של שירותי הרווחה האישיים ברשויות המקומיות, פרופ' אליה וורצברגר ופרופ' יוסף קטן, יוני 2005.

⁶ המוסד לביטוח לאומי, "ביטוח זיקנה – תנאי זכאות", תאריך הכניסה: 25 בספטמבר 2006, באתר האינטרנט: www.btl.gov.il/NR/exeres/2D7BB3C3-7EDD-4D27-915D-77972280C202.htm

⁷ בטבלאות שבנספח מפורטת העלייה בגיל הפרישה לנשים ולגברים.

⁸ על-פי חוק הביטוח הלאומי, הקצבה הבסיסית היא 16% מהשכר הממוצע במשך, 8% תוספת בעד בן זוג, ו-5% תוספת בעד כל ילד משני הילדים הראשונים, כאשר העדכון נעשה בינואר בכל שנה. אולם במהלך השנים נערכו קיצוצים והקפאות וכיום שיעורי הקצבאות הם נמוכים מהשיעורים שנקבעו בחוק.

נוסף על כך, המוסד לביטוח לאומי משלם קצבאות לקשישים שאינם זכאים לקצבה זיקנה על-פי חוק הביטוח הלאומי. קצבאות אלה, הזהות לקצבאות לפי החוק, ממומנות בכספי הממשלה וזכאים להן בעיקר מי שעלו לישראל לאחר גיל 60 ולכן אינם מבוטחים על-פי חוק הביטוח הלאומי.

בשנים האחרונות חלו שינויים רבים בגובה הקצבה: במסגרת תוכנית החירום הכלכלית ל-2002 קוצצו קצבאות הזיקנה בשיעור 4% למי שאינו זכאי להשלמת הכנסה. בחוק ההסדרים ל-2005 הוחלט על הגדלת קצבת הזיקנה ב-2.5% החל מחודש מאי 2005, והגדלת השלמת הכנסה בהדרגה עד דצמבר 2005 ב-170 ש"ח לקשיש יחיד וב-230 ש"ח לזוג קשישים. בינואר 2006 הסתיימה תקופת הקפאת הקצבאות שנקבעה בחוק ההסדרים בשנים 2002-2003, והן עודכנו על-פי החוק בהתאם לעליית מדד המחירים.

תיאור השלמת הכנסה

לחלק מאוכלוסיית הזכאים לקצבאות זיקנה משולמת תוספת השלמת הכנסה לפי **חוק הבטחת הכנסה, התשמ"א-1980**. הזכאות נקבעת בעיקר על-פי מבחני הכנסה: הכנסתם היא מקצבת ביטוח לאומי בלבד; יש להם הכנסה נוספת עד 13% מהשכר הממוצע במשק ליחיד, עד 17% מהשכר הממוצע במשק לזוג. בנוסף, הם אינם חברים בקיבוץ או במושב שיתופי, מתגוררים בישראל ואין בבעלותם מכונית (למעט מכונית המשמשת אותם או את בן משפחתם לצרכים רפואיים).⁹

דפוסי קבלת הקצבה

בחודש יוני 2006 קיבלו 620,987 קשישים בישראל קצבת זיקנה, ו-162,418 מהם (26%) קיבלו תוספת השלמת הכנסה. קצבת זיקנה ממוצעת עמדה על 1,779 ש"ח שהיוו 22.6% מהשכר הממוצע במשק, וקצבת זיקנה ממוצעת כולל השלמת הכנסה עמדה על 2,246 ש"ח שהיוו 28.5% מהשכר הממוצע במשק. סך קצבאות הזיקנה והשאירים של המוסד לביטוח לאומי בשנת 2005 היה 16.257 מיליארד ש"ח, לעומת 15.67 מיליארד ש"ח בשנת 2004. סכומי הקצבה הבסיסיים, נכון לספטמבר 2006, הם אלה:

המצב	קצבת זיקנה (בש"ח)	עם תוספת השלמת הכנסה (בש"ח)
קשיש יחיד	1,159	2,181
זוג קשישים	1,738	3,229
זוג עם ילד	2,103	4,002

ביטוח סיעוד¹⁰

תיאור הגמלה

על-פי פרק י' בחוק הביטוח הלאומי, גמלת סיעוד משולמת לקשישים הגרים בביתם ונוקקים לעזרת אדם אחר בפעולות היום-יום (לרבות התלבשות ורחצה). הגיל הקובע לקבלת גמלת סיעוד נקבע בהתאם לשינוי ההדרגתי בגיל הפרישה.¹¹ ברוב המקרים הגמלה ניתנת כשירותים "בעין" בלבד, דהיינו כספי הגמלה

⁹ בחוק ההסדרים לשנת 2007 מוצע לאפשר לקשישים המקבלים השלמת הכנסה בעלות על רכב עד לשווי של 25,000 ש"ח. ¹⁰ המוסד לביטוח לאומי, "ביטוח סיעוד", באתר האינטרנט, www.btl.gov.il/NR/exeres/61AA0D14-3A16-47E3-A702-1616D5CC78E9.htm, תאריך הכניסה: 28 בספטמבר 2006.

¹¹ הגב' רוני דינור, אחות מפקחת ארצית בענף סיעוד – המוסד לביטוח לאומי, שיחת טלפון, 11 ביולי 2005.

אינם מועברים ישירות לקשיש אלא ניתנים לספק השירותים. יש שתי רמות גמלה בסיסיות, בהתאם למידת התלות של הקשיש: גמלה מלאה של 15.5 שעות שבועיות וגמלה חלקית של 9.75 שעות שבועיות.

במסגרת חוק הביטוח הלאומי ניתנים לזכאי גמלת סיעוד שירותים שיש בהם כדי לעזור עזרה ישירה בפעולות היום-יום ובניהול משק הבית, לפי צורכי הקשיש ועל-פי החלטת ועדה מקומית מקצועית לענייני סיעוד. הקשיש בוחר את שירותים שהוא מבקש לקבל, ובכלל זה טיפול בבית, טיפול במרכז יום, מוצרי ספיגה, שירותי ספיגה ומשדר מצוקה. קשישים הנזקקים לסיוע רב ולהשגחה מתמדת רשאים לבקש היתר העסקה לעובד זר מיחידת הסמך לעובדים זרים במשרד התעשייה, המסחר והתעסוקה.¹²

קשישים שבקשתם לגמלת סיעוד נדחתה, יכולים לערער על ההחלטה ולבקש בדיקה חוזרת. ניתן להגיש את הערר לסניף המוסד לביטוח לאומי שבמקום המגורים בתוך 60 יום מיום קבלת ההודעה על הדחייה. ניתן גם להגיש תובענה לבית הדין לעבודה בתוך 6 חודשים מיום קבלת הודעת הדחייה.

דפוסי קבלת הגמלה

בחודש יוני 2006 קיבלו 120,360 קשישים בישראל (כ-17.5% מכלל הקשישים) גמלת סיעוד. שיעור הזכאים גדל עם הגיל ומגיע לכ-48% מכלל הקשישים בגיל +85. שיעור הנשים הזכאיות גבוה משיעור הגברים בכ-50%. בשנת 2005 הסתכם תקציב הסיעוד של המוסד לביטוח לאומי ב-2.55 מיליארדי ש"ח.

מענק פטירה

המוסד לביטוח לאומי משלם מענק פטירה בסכום השווה לשכר הממוצע במשק (נכון ל-1 בינואר שקדם ליום הפטירה) לבן זוג אן לילדו של אדם שנפטר ושולמה לו קצבת זיקנה או קצבת שאירים.¹³

3.3 שירותי רווחה

ייעוץ לקשיש

תיאור השירות

אגף הייעוץ לקשיש הוקם במוסד לביטוח לאומי כדי למלא צרכים שאינם מסופקים במסגרת השירותים הניתנים לפי חוק. באגף הייעוץ ניתן סיוע לקשישים במגוון דרכים: ייעוץ לקשישים הפונים לסניפי המוסד לביטוח לאומי; ביקורי בית ראשוניים אצל קשישים שהגיעו לגיל פנסיה או כאלו המצויים במשבר אישי (בגין התאלמנות, נכויות וכדומה) וביקורי בית שבועיים סדירים.

דפוסי ההסתניעות בשירות

תחנות ייעוץ לקשיש פועלות ב-21 סניפים מרכזיים של המוסד לביטוח לאומי. בשנת 2005 פנו לייעוץ 111,256 קשישים (9,271 בממוצע בחודש), ואת הייעוץ נתנו כ-4,094 מתנדבים. האגף עורך ביקורי בית שבועיים סדירים בקרב כ-10,000 קשישים וביקורים ראשוניים בקרב כ-40,000 קשישים בשנה.

מרכזי יום

תיאור השירות

¹² מרכז המחקר והמידע של הכנסת, הליך ההעסקה של עובדים זרים בענף הסיעוד אצל קשישים, אתי וייסבלאי, יוני 2005.

¹³ על-פי סעיף 310 בחוק הביטוח הלאומי, התשנ"ה-1995.

משרד הרווחה, בשיתוף עם ארגון "אשל" (האגודה לתכנון ולפיתוח שירותים למען הזקן בישראל), יזם והקים ברחבי הארץ מרכזי יום לקשישים. מרכז יום הוא מסגרת יומית לטיפול בקשישים בקהילה הנותנת מענה לצורכי הקשיש התשוש או תשוש הנפש¹⁴ ומאפשרת לדחות או למנוע את יציאתו מהבית למסגרת מוסדית. מרכז היום פועל מדי יום משעות הבוקר עד שעות הצהריים וניתן בו טיפול לקשישים מוגבלים על בסיס קבוצתי. בין השירותים הניתנים במסגרת זו הסעת הקשישים מביתם ואליו, ארוחות בוקר וצהריים, רחצה, פעילות חברתית, שירותי כביסה, שירותי עובד סוציאלי ואחות, פעילות תעסוקתית ועוד.

את השירותים מממנים משרד הרווחה, המוסד לביטוח לאומי והרשויות המקומיות, ומפעילים אותם גופים התנדבותיים ופרטיים: 77% מכלל מרכזי היום מופעלים בידי עמותות מקומיות למען הקשיש או מטעם הרשות המקומית, 18% מופעלים בידי גופים התנדבותיים ו-5% בידי גופים פרטיים.

הזכאות לשירות

מרכזי היום מיועדים בעיקר לקשישים מוגבלים החיים בקהילה, ובהם קשישים זכאי חוק ביטוח סיעוד, קשישים תשושים או תשושי נפש שאינם זכאי חוק ביטוח סיעוד וקשישים אחרים – על-פי החלטת ועדת קבלה. הפניית קשישים למרכזי יום נעשית בידי עובד סוציאלי במחלקת הרווחה ברשות המקומית או מטעם הוועדה המקומית לחוק סיעוד. הקשישים משתתפים השתתפות עצמית בתשלום על השירות על-פי מבחני הכנסה.

כ-80% מכלל המבקרים במרכזי היום הם זכאי חוק ביטוח סיעוד, והשירות ממומן בעבורם מכספי המוסד לביטוח לאומי. קשישים אלו זכאים להמיר את שירותי הסיעוד הביתיים (הניתנים 9.75 או 15.5 שעות שבועיות) בשירות מרכזי יום הניתן חמש-שש שעות בכל יום, או לשלב קבלת טיפול בבית עם טיפול במרכז יום.¹⁵

דפוסי ההסתייעות בשירות

בשנת 2006 פעלו 185 מרכזי יום בישראל וסיפקו שירותים ל-15,800 קשישים, גידול ניכר בהשוואה לשנת 1990, שבה פעלו 53 מרכזי יום וסיפקו שירותים ל-3,875 קשישים.

קהילות תומכות

תיאור השירות

משרד הרווחה, בשיתוף עם ארגון "אשל", יוזם ומקים ברחבי הארץ קהילות תומכות לקשישים.¹⁶ "אשל" מסבסד את הקמת השכונות התומכות בשלוש השנים הראשונות. מטרת התוכנית היא פיתוח סביבה תומכת – חיזוק התושבים בשכונה מזדקנת בדרך של יצירת קשר קהילתי ביניהם. הקהילות התומכות מאפשרות לקשישים החיים במתחם שכונתי ליהנות משירותים בביתם ולהשתתף בפעילות לטובת קהילת

¹⁴ תשוש: אדם שמצב בריאותו ירוד בשל מחלות כרוניות שונות. תשוש נפש: אדם השרוי במצב של ירידת היכולת השכלית.

¹⁵ מר שאול צור, המפקח הארצי על מרכזי יום, השירות לזקן – משרד הרווחה, שיחת טלפון, 25 ביולי 2005.

¹⁶ משרד הרווחה, "קהילה תומכת", באתר האינטרנט,

www.molsa.gov.il/MisradHarevacha/זקנים/זקנים+עצמאיים+ותשושים/, תאריך הכניסה: 28 בספטמבר 2006.

הקשישים. התוכנית ממומנת בכספי משרד הרווחה ומופעלת באמצעות "גוף מנהל" (עמותה, חברה או ארגון אחר, כגון מתנ"ס) שפועל בשותפות עם הרשות המקומית.

הזכאות לשירות

השירות מיועד לקשישים המתגוררים בקהילה וזוכה להצלחה רבה ביישומו. הקשישים המשתתפים בתוכנית משלמים דמי חברות לגוף המנהל את התוכנית. קשישים הזכאים לקצבת זקנה בתוספת השלמת הכנסה מסובסדים על-ידי משרד הרווחה.

דפוסי ההשתתפות בתוכנית

בשנת 2006 פעלו בישראל כ-190 תוכניות של קהילה תומכת, והשתתפו בהן כ-30,000 קשישים. בשנים האחרונות חל גידול ניכר במספר הקהילות התומכות והחברים בהן - בשנת 2006 כ-4.3% מכלל הקשישים חברים בשכונות תומכות, לעומת 0.4% בשנת 1997.

מועדונים חברתיים

תיאור השירות

המועדונים הם מסגרת חברתית, תרבותית ותעסוקתית לפעילות בשעות הפנאי. במסגרת המועדונים מתקיימים חוגים, הרצאות, פעילות גופנית ומשחקי חברה וניתנים שירותי רווחה וייעוץ. את השירות מפעילות המחלקות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות במימון משרד הרווחה.

הזכאות לשירות

השירות מיועד לאוכלוסיית הקשישים העצמאיים.

דפוסי ההסתייעות בשירות

בשנת 2003 פעלו בארץ 840 מועדונים חברתיים לקשישים, וביקרו בהם כ-75,900 קשישים – 12.4% מכלל הקשישים בישראל. בשנים האחרונות לא חל שינוי ממשי במספר המועדונים או במספר המבקרים בהם.

נופשוני

תיאור השירות

נופשון הוא מסגרת שנועדה לתת מענה זמני לצורכי קשיש הזקוק לטיפול אישי בעקבות חולי, ירידה בתפקוד היום-יומי או חוסר יכולת זמנית של בני המשפחה לטפל בו. את השירות מספק משרד הרווחה והוא כרוך בהשתתפות עצמית בתשלום על-פי מבחני הכנסה.¹⁷

הזכאות לשירות

כאמור, השירות מיועד לקשישים בתקופת מעבר, כגון לאחר שחרור מבית-חולים, במצב מיוחד כמו מחלה או נסיעה של המטפל הקבוע או כאשר בני המשפחה המטפלים בקשיש זקוקים למנוחה. השירות

---

¹⁷ משרד הרווחה, "נופשון לזקן", באתר האינטרנט,

www.molsa.gov.il/MisradHarevacha/זקנים/זקנים+עצמאיים+ותשושים, תאריך הכניסה: 28 בספטמבר 2006.

ניתן על-פי בקשת הקשיש או בני-משפחתו בפנייה אל מחלקת הרווחה ברשות המקומית. שהייה עד 15 יום בנופשו כרוכה באישור מחלקת הרווחה המקומית; לשהייה של 16–30 יום נדרש אישור המפקח המחוזי של השירות לזקן במשרד הרווחה, ולשהייה של 31–45 יום נדרש אישור מנהל השירות לזקן.

דפוסי ההסתייעות בשירות

בשנת 2004 היו בישראל שבעה נופשוניים לקשישים (ביישובים באר-יעקב, בני-ברק, חיפה, ירושלים, מעלה-אדומים, נצרת-עילית ונתניה), ובהם 100 מיטות.

שירותים סמך-מקצועיים

תיאור השירות

השירות לרווחת הפרט והמשפחה במשרד הרווחה מספק שירותים אלו באמצעות מחלקות הרווחה ברשויות המקומיות, אשר פועלות מתוקף סעיף 2(א) **לחוק שירותי הסעד, התשי"ח-1958**. בשירותים הסמך-מקצועיים נכללים טיפול אישי, עזרה ביתית וטיפול כוללני (שילוב טיפול אישי ועזרה ביתית).

הזכאות לשירות

השירותים הסמך-מקצועיים מיועדים לקשישים שלא נמצאו מוגבלים כדי זכאות לגמלת סיעוד אך נמצא שאינם מסוגלים לתפקד בכוחות עצמם.

דפוסי ההסתייעות

בשנת 2004 קיבלו 5,010 קשישים שירותים סמך-מקצועיים. 3,777 מהם קיבלו עזרה בניהול משק בית, 650 קיבלו טיפול כוללני ו-583 קיבלו שירותי טיפול אישי.

מענק חימום

תיאור המענק

מענק כספי הניתן בחורף לקשישים המתגוררים באזורים קרים. עד שנת 2004 נהג השירות לזקן במשרד הרווחה לתת לקשישים מענק חימום אחת לשנה. גובה המענק נקבע לפי אזור המגורים. בשנת 2005 הועבר מענק החימום לאחריות המוסד לביטוח לאומי, המוסיף אותו לקצבת הזיקנה.¹⁸

הזכאות למענק

המענק מיועד לקשישים הגרים באזורים קרים ומתקיימים מגמלת השלמת הכנסה. כאמור, עד שנת 2004 ניתן המענק מטעם משרד הרווחה, על-פי פניית שירותי הרווחה ברשות המקומית. ב-2004 חל שינוי בחוק הבטחת הכנסה, תשמ"א-1980 (סעיף 14ב), ולפיו ניתן מענק חד-פעמי בסך 3.2% מהשכר הממוצע במשק מטעם המוסד לביטוח לאומי לכל קשיש המתקיים מהשלמת הכנסה והמתגורר באזור קר – לפי קביעת שר הרווחה.

דפוסי קבלת המענק

¹⁸ הגבי' מרים שמלצר, מינהל מחקר ותכנון – קשישים, המוסד לביטוח לאומי, שיחת טלפון, 26 ביולי 2005.

בחורף 2004/5 קיבלו 35,885 קשישים (4.6% מכלל הקשישים) מענק בסך של כ-220 ש"ח, בהוצאה כוללת של כ-8 מיליוני ש"ח. בחורף 2003/4 קיבלו 26,900 קשישים (3.5% מכלל הקשישים) מענק חימום בסכום ממוצע של 175 ש"ח קיבלו (עד שנה זו היו שתי רמות מענק – לאזור קר ולאזור קר מאוד). בעקבות השינוי בחקיקה חל בחורף 2003/4 גידול ניכר במספר הקשישים שקיבלו מענק חימום ובהוצאה של המוסד לביטוח לאומי.

דיור מוגן לקשישים

תיאור השירות

דיור מוגן הוא מעון שמתגוררים בו שלושה קשישים עצמאיים לפחות, ביחידות דיור נפרדות המנוהלות באופן עצמאי, המספק לדיירים שירותים מעבר לשירותי האחזקה.¹⁹ בשירותים הבסיסיים נכללים שירותי אם-בית, עובד סוציאלי, רכז חברתי ואיש אחזקה. הדיור המוגן מצויד בגישה נוחה, בטיחותית ומוגנת בפני זרים ומפני מעידות. הדירות מאובזרות לפי צרכי הדיירים ומצוידות במערכת תקשורת פנימית ובמכשירי מצוקה.

הזכאות לשירות

הדיור המוגן מיועד לקשישים עצמאיים בתפקודם המבקשים לנהל משק בית עצמאי שאין בבעלותם דירה. לדיור המוגן מתקבלים רק קשישים הזכאים לכך על-פי מדדי קבלה שונים ובהם מתן עדיפות לקשישים המתקשים לשכור דירה בקהילה ולקשישים בודדים.

הדיור המוגן הממשלתי נבנה באחריות משרד הבינוי והשיכון ומתוחזק באחריות משותפת של משרד הבינוי והשיכון ומשרד הרווחה. הדיור המוגן מיועד לחסרי דיור והכנסה, רובם עולים, ומנהלת אותו חברה שזכתה במכרז. הקשיש מחויב לשלם כהשתתפות עצמית 8% מהכנסתו הכוללת לרבות קצבאות ופנסיה. משנת 2005 ואילך מועבר כל תקציב תחזוק הדיור המוגן למשרד הבינוי והשיכון.²⁰

הדיור המוגן המסחרי מציע שירותים בסיסיים ונוספים, במחירי עלות או יותר, ומיועד לאוכלוסייה שיכולה לממן שירותים אלה.

דפוסי ההסתייעות בשירות

בשנת 2003 פעלו בישראל 167 תוכניות דיור מוגן לקשישים, ובהן 19,796 יחידות דיור, לעומת 4,876 יחידות דיור בשנת 1990. בשנת 2006 מתגוררים במסגרות דיור מוגן כ-30,000 קשישים.

הדיור המוגן מופעל באחריות הגורמים האלה:

- 45% מכלל יחידות הדיור במסגרת הדיור המוגן הן בתוכניות שמפעילות הממשלה והסוכנות (מיועדות לחסרי דיור והכנסה, רובם עולים);
- 30% מכלל יחידות הדיור הן בתוכניות שמופעלות במגזר הפרטי;

¹⁹ משרד הרווחה, "דיור מוגן לזקנים – תוכנית משותפת עם משרד הבינוי והשיכון", באתר האינטרנט, www.molsa.gov.il/MisradHarevacha/זקנים/מעונות+חוץ+ביתיים/, תאריך הכניסה: 28 בספטמבר 2006.

²⁰ הגב' שרה צימרמן, מנהלת אגף נכסים ודיור – משרד הבינוי והשיכון, שיחת טלפון, 26 ביולי 2005.

- 25% מכלל יחידות הדיור הן בתוכניות שמופעלות במגזר השלישי.

מוסדות לטיפול ממושך

תיאור השירות

במוסדות לטיפול ממושך שבפיקוח משרד הרווחה נכללים בתי-אבות ומעונות,²¹ הנחלקים לשני סוגים: מעונות רגילים, שיש בהם מחלקה לקשישים תשושים או עצמאיים בלבד, ומעונות משולבים, שיש בהם גם מחלקה לקשישים סיעודיים ו/או תשושי נפש.

משרד הרווחה מפקח על בתי-אבות ועל מעונות במסגרת **חוק הפיקוח על המעונות, תשכ"ה-1965**. על-פי חוק זה, תנאי לפתיחת בית-אבות או מעון הוא קבלת רשיון ממשרד הרווחה, והם נתונים לבדיקה ולפיקוח מטעמו.

הזכאות לשירות

השירות במוסדות לטיפול ממושך מיועד לקשישים עצמאיים או תשושים המבקשים להתגורר במעון. ההחלטה להפנות קשיש למעון נעשית לאחר דיון עמו במחלקת הרווחה ברשות המקומית – ובהסכמתו. ההחלטה מתקבלת על-פי מדדים שונים, ובהם מצבו הרפואי-תפקודי של הקשיש, מצבו המשפחתי-חברתי ומצבו הכלכלי. לאחר ההחלטה ניתנת לקשיש רשימת מעונות שמתאימים לצרכיו, והבחירה היא בידו.

הקשיש ובני משפחתו משלמים את דמי ההחזקה החודשיים ותשלום כניסה חד-פעמי, לפי אפשרויותיהם הכספיות (ובכלל זה הכנסה מקצבאות ומפנסיה ומכירת נכסים). בקביעת הסכום מובאת בחשבון השארת דמי כיס לקשיש והיכולת לשלם דמי ביטוח בריאות. במקרה שאין די בכל מקורות ההכנסה של הקשיש לתשלום הוצאות החזקתו במעון, מחלקת הרווחה פונה אל כל ילדיו בבקשה לסייע בדמי ההחזקה על-פי הכנסותיהם והכנסות בני/בנות זוגם, בכפיפות לחוק לתיקון דיני המשפחה (מזונות), התשי"ט-1959.

דפוסי ההסתייעות בשירות

בשנת 2004 היו במוסדות לטיפול ממושך שבפיקוח משרד הרווחה 12,559 מיטות, 10,785 מהן לקשישים תשושים ו-1,774 לקשישים עצמאיים.

3.4 הנחות והטבות

חוק האזרחים הוותיקים, התש"ן-1989, מגדיר "אזרח ותיק": אזרח ישראל שמלאו לו, לפי הרישום במרשם האוכלוסין, 65 שנים (גבר) או 60 שנים (אשה). במסגרת חוק גיל פרישה, התש"ס-2004, עולה בהדרגה הגיל הקובע של גברים ל-67 ושל נשים ל-64 (טבלאות מפורטות בנספח).

כל אזרח המגיע לגיל הפרישה, זכאי לקבל ממשרד הרווחה "תעודת אזרח ותיק" המקנה לו הנחות בתחומים המפורטים להלן:

- **אגרת רשות השידור:** קשיש שמגיע לגיל הקובע עד 30 ביוני זכאי להנחה בשיעור 50% בתשלום האגרה לאותה שנה. קשיש שמגיע לגיל הקובע לאחר 30 ביוני זכאי להנחה בשיעור 25% בתשלום האגרה לאותה שנה.²²

²¹ מוסדות נוספים לקשישים הם בתי-חולים לחולים כרוניים ומחלקות סיעודיות בבתי חולים. מוסדות אלה פועלים בפיקוח משרד הבריאות ומיועדים לקשישים סיעודיים ותשושי נפש.

- **תשלומי ארנונה כללית:** קשיש שסך הכנסתו אינה עולה על השכר הממוצע במשק זכאי להנחה בשיעור 30% מתשלום הארנונה על 100 המטרים הרבועים הראשונים של דירתו. קשיש המקבל תוספת השלמת הכנסה זכאי לפטור מלא מתשלום הארנונה.
- **דמי נסיעה באוטובוסים וברכבות:** הנחה בשיעור 50% מדמי הנסיעה בתחבורה הציבורית העירונית והבין-עירונית, בכל סוגי הכרטיסים.
- **דמי כניסה:** הנחה בשיעור 50% מדמי הכניסה לגנים לאומיים, לשמורות טבע, לתערוכות, למוזיאונים ולמופעי תרבות ואמנות.

3.5 הגנה על קשישים

קשישים נמצאים לעתים במצוקה קיומית או כלכלית, ואינם מסוגלים לתבוע בעצמם את מימוש זכויותיהם הסוציאליות. עובדים סוציאליים מוסמכים להתערב לטובתם של קשישים במצוקה, ועל כל אדם היודע על קשיש במצב כזה להודיע לרשויות הרווחה המקומיות. לשם כך נחקקו חוקים להגנה על קשישים במגוון תחומי החיים, כמפורט להלן:

חוק ההגנה על חוסים, תשכ"ו-1966, ותקנות בית-משפט

חוק זה מאפשר לפקיד הסעד לחוק הגנה על חוסים לפנות לבית-המשפט בבקשה לתת הוראת התערבות טיפולית, רפואית או נפשית כאשר קשיש חוסה עלול להיפגע פגיעה חמורה בהעדר טיפול.

חוק העונשין, תשל"ז-1977, תיקון 26 (פגיעה בחסרי ישע), תש"ן-1989

בתיקון זה הוגדר המושג "חובת דיווח" והועלתה לסדר-היום הציבורי בעיית ההתעללות בחסרי ישע. מאז שנכנס התיקון לתוקפו פקידי הסעד לקשישים מיישמים אותו לגבי קשישים שהם קורבנות של התעללות פיזית או נפשית בביתם או במעון.

חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, תשכ"ב-1962

בשנת 1991 החלה היערכות חדשה בתחום האפוטרופסות לקשישים, לנוכח הקושי של קשישים רבים בניהול ענייניהם הכספיים או הטיפול האישי והרפואי בהם. סוכם כי השירות לקשיש יכשיר עובדים סוציאליים שכבר נתמנו לתפקיד פקידי סעד לחוק ההגנה על חוסים לשמש פקידי סעד לחוק סדר דין, ומאז מוגשות מדי שנה מאות בקשות לבית-המשפט למנות אפוטרופוסים לקשישים בביתם או במעון.

חוק למניעת אלימות במשפחה, תשנ"א-1991

חוק זה פתח אפשרות נוספת להתערבות טיפולית ולהגנה על קשישים שהם קורבנות אלימות ומאפשר להרחיק את התוקף מהבית במקום להוציא את קורבן האלימות מביתו.

²² נוסף על כך, לפי סעיף 4 של תקנות רשות השידור, תשל"ד-1974, יש פטור בשיעור 50% מאגרת רשות השידור על מקלטי טלוויזיה בבתי-אבות ובמועדוני קשישים.

3.6 סיכום

בטבלה שלהלן סיכום ההסתייעות בשירותים הקהילתיים והמוסדיים שבפיקוח משרד הרווחה בשנת 2003:

מספר הקשישים	השירות
5,101	שירותים סמך-מקצועיים
75,885	מועדונים חברתיים
15,834	מרכזי יום
9,400	מוסדות לטיפול ממושך (בתי-אבות ומעונות)
19,796	דיור מוגן ¹
17,000	שכונות תומכות
114	שירותי נופשונים (מספר מיטות)
26,900	חימום לקשישים (חורף 2003–2004)
12,960	בדיקות סינון שמיעה וראייה

¹ מתוך זה 8,934 יחידות דיור מוגן בפיקוח משרד הרווחה.

בטבלה שלהלן סיכום תקציב משרד הרווחה לטיפול בקשישים בשנים 2003–2005²³ (באלפי ש"ח):

2005	2004	2003	השירות
9,247	6,993	10,226	מועדונים חברתיים
34,945	26,945	29,492	מרכזי יום
5,000	493	703	שכונות תומכות
1,731	1,046	2,129	נופשונים
71,956	70,445	75,083	סידור מוסדי (בתי-אבות)
	4,718	4,624	חימום לקשישים ¹
	13,400	12,100	דיור מוגן לקשישים ²
122,869	105,922	117,533	סך התקציב³

¹ בשנת 2005 הועברה האחריות למוסד לביטוח לאומי, המוסיף את המענק לקצבת הזיקנה.

² הסכומים בטבלה הם תקציב ניהול דיור מוגן של משרד הרווחה בלבד. בשנת 2005 הועבר התקציב למשרד הבינוי והשיכון. נוסף על תקציב משרד הרווחה, קיים גם תקציב בינוי וניהול של דיור מוגן במסגרת משרד הבינוי והשיכון (אגף נכסים ודיור).

³ סך הכול ללא מענק חימום ודיור מוגן.

²³ מר פטר לודריקס, תקציבן, השירות לזקן – משרד הרווחה, שיחת טלפון, 24 ביולי 2005.

4. מערכת הבריאות

4.1 רקע

הקשישים בישראל, כמו שאר האזרחים, זכאים לשירותי בריאות במסגרת חוק ביטוח בריאות ממלכתי, התשנ"ד-1994 (להלן: חוק ביטוח בריאות), באמצעות ארבע קופות-החולים. לפי חוק זה המדינה קובעת את סל השירותים והתרופות ומפקחת על פעילות קופות-החולים.

לפי חוק ביטוח בריאות, הרפואה הגריאטרית (ובכללה אשפוז מוסדי מסובסד) היא באחריות משרד הבריאות. חלק מהשירותים בתחום זה מספק המגזר הפרטי, בעיקר אשפוז סיעודי וטיפולים רפואיים ותרופות שאינם בסל הבריאות.

הקשישים משתמשים בממוצע בשירותי בריאות יותר משיעורם באוכלוסייה: 34% מכלל המאושפזים במחלקות כלליות בבתי חולים הם קשישים, פי שלושה משיעורם באוכלוסייה. מספר הביקורים השנתי הממוצע של קשיש אצל רופא משפחה הינו 11.5 לעומת ממוצע של 5.3 בכלל האוכלוסייה.

4.2 קופות-החולים

הנחות בדמי ביטוח בריאות

לפי חוק ביטוח בריאות ממלכתי, קשישים משלמים תשלום מופחת בעבור ביטוח בריאות, בהתאם למבחני הכנסה. קשישים המקבלים תוספת השלמת הכנסה פטורים מתשלום בעבור ביקור אצל רופא.²⁴

ביטוח סיעודי

קופות-החולים מציעות לאוכלוסיית המבוטחים ביטוח בגין אשפוז סיעודי (כגון "סיעודי מושלם" של שירותי בריאות כללית ו"מכבי מגן" של קופת-חולים "מכבי")²⁵. תמורת תשלום חודשי (שנקבע על-פי גיל המבוטח ועל-פי פרמטרים נוספים) המבוטח מקבל פיצוי במקרה של אשפוז סיעודי.

טיפול רפואי

קופות-החולים אחראיות לטיפול ראשוני בקשישים ולהפנייתם לרופאים מומחים בקהילה ולאשפוז בבתי-חולים כלליים. באחריות קופות-החולים גם טיפול שיקומי לאחר אירוע חריף שעבר הקשיש במסגרת אשפוז בבית-חולים גריאטרי שיקומי או במחלקה שיקומית. נוסף על אלה, קופות-החולים מציעות שירותי אשפוז בית לחולים כרוניים, ובכלל זה ביקורי בית של רופא ואחות.

4.3 רפואה גריאטרית

לפי חוק ביטוח בריאות האחריות לטיפול באוכלוסיית הקשישים נחלקת בין קופות-החולים ובין משרד הבריאות כמפורט להלן:

²⁴ סעיפים 14 ו-8, בהתאמה, בחוק בריאות ממלכתי, התשנ"ד-1994.

²⁵ לקופות החולים אין אישור לספק ביטוח סיעודי והן משמשות מתווכות בין המבוטחים לחברות ביטוח מסחריות.

קופות-החולים: אחראיות לטיפול בחולים אקוטיים, תת-אקוטיים ושיקומיים ובחולים הזקוקים לסייעוד מורכב – לפי התוספת השנייה לחוק. על חולים הזקוקים לסייעוד מורכב חלה חובת השתתפות עצמית קבועה, שאפשר לקבל עליה הנחות על בסיס סוציאלי.

משרד הבריאות: אחראי לטיפול בחולים סיעודיים ובחולים תשושי נפש – לפי התוספת השלישית לחוק. את האשפוז הסיעודי מממנים החולה או בני משפחתו, ובמקרה של מחסור במשאבים ו/או העדר ביטוח סיעודי פרטי יש אפשרות להיעזר במימון משרד הבריאות, על-פי מבחן הכנסות.

האגף הגריאטריה במשרד הבריאות (להלן: האגף) מתווה ומיישם מדיניות בריאות כוללת לטיפול בקשישים, ובכללה תוכניות מניעה, ריפוי, סיעוד, פיזיולוגיה ותזונה. תקציב האגף תלוי בסדר העדיפויות שנקבע בתקציב המדינה. האגף פועל בשיתוף פעולה עם גורמים נוספים, ובהם המועצה הלאומית לגריאטריה, השירות לזקן במשרד הרווחה וארגון "אשל", במטרה ליזום ולספק שירותי בריאות שייתנו מענה לתחלואה המרובה ולמוגבלות בקרב הקשישים.

האגף אחראי מבחינה מקצועית למערך האשפוז הגריאטרי, שיש בו מחלקות שונות: סיעודית, תשושי נפש, סיעודית מורכבת, גריאטריה שיקומית, גריאטריה תת-אקוטית וגריאטריה אקוטית/פנימית.

בטבלה שלהלן מפורט מספר המיטות הגריאטריות בשנת 2004 ואפשר לראות בה את הגידול שחל במספר זה מאז שנת 1995.²⁶ המיטות הגריאטריות הן 51.4% מכלל מיטות האשפוז בבתי-החולים. מספר המיטות הגריאטריות ל-1,000 קשישים גדל מ-24 בשנת 1995 ל-32 בשנת 2004.

שיעור השינוי	2004	1995	המחלקה
63%	15,040	9,216	סיעודית
81%	3,297	1,820	תשושי נפש
94%	1,484	763	סיעודית מורכבת
12%	875	782	גריאטריה שיקומית
28%	598	468	גריאטריה אקוטית/פנימית
	108	0	גריאטריה תת-אקוטית
64%	21,402	13,049	סך כל מיטות הגריאטריה
26%	41,618	33,142	סך כל המיטות – כללי
	51.4%	39.4%	שיעור המיטות הגריאטריות בסך המיטות
36%	32	24	מיטות גריאטריות ל-1,000 קשישים

²⁶ משרד הבריאות – תחום מידע, "מיטות ועמדות ברישוי – 2004", באתר האינטרנט, www.health.gov.il/pages/default.asp?maincat=2&catid=587&pageid=3349, תאריך הכניסה: 28 בספטמבר 2005.

אגף הגריאטריה אחראי לניהול תקציבי האשפוז הסיעודי המסובסד. בדרך כלל יש פער בין מספר המיטות המסובסדות, ה"קודים" (ההחלטה על תוספת מיטות מסובסדות מותנית באישור תקציבי של משרד האוצר), ובין מספר הקשישים הממתינים לאשפוז סיעודי, ותקופת ההמתנה לאשפוז נמשכת לעתים עד שנה.

בדיקות סינון לאיתור בעיות ראייה ושמיעה

תיאור השירות

ארגון "אשל" עורך בדיקות לאיתור בעיות שמיעה וראייה בקרב קשישים, בשיתוף עם משרד הבריאות וקופות החולים. תוכנית זו מופעלת בריכוזי קשישים כמו בתי-אבות ומרפאות קופות-חולים. השירות ניתן חינם, באמצעות מתנדבים ולעתים גם אחיות.²⁷ בנוסף, מפעיל אשל גם תוכניות נוספות לרבות פעילות גופנית ותוכניות תזונה.

הזכאות לשירות

השירות מיועד לכל אוכלוסיית הקשישים.

דפוסי ההסתייעות בשירות

בשנת 2004 נערכו בקרב הקשישים כ-10,468 בדיקות ראייה, מתוכם 5,014 נמצאו תקינות (47% מהבדיקות). כן נערכו 11,544 בדיקות שמיעה, מתוכם 7,186 נמצאות תקינות (62%).

5. מערכת הפנסיה²⁸

זכויות פנסיה

פנסיה היא הכנסה חודשית המשולמת לאחר הפרישה מעבודה עקב הגעה לגיל פרישה, או עקב נכות, במשך כל חיי הגמלאי. העובד צובר את הזכות לפנסיה במהלך שנות עבודתו בהפרשות משכרו (כולל הפרשות של המעביד), הפטורות ממס. בשוק הפנסיה מקובל מבנה בעל שלושה רבדים:²⁹

- **הרובד הראשון** הוא קצבת הזיקנה האוניברסלית הניתנת מטעם המוסד לביטוח לאומי;
- **הרובד השני** הוא הביטוח הפנסיוני (לרבות קרנות פנסיה, פנסיה תקציבית, ביטוח מנהלים, ביטוח חיים וקופות גמל);
- **הרובד השלישי** הוא חיסכון עצמי (חסכונות פרטיים, נכסים וכדומה).

בישראל יש שני מסלולים עיקריים לפנסיה:

פנסיה תקציבית: מוסדרת בחוק שירות המדינה (גמלאות) [נוסח משולב], התש"ל-1970, ומשולמת לעובדי המדינה שהתקבלו לעבודה עד שנת 1999.³⁰ במערכת זו הזכויות לקצבה והזכויות האחרות ממומנות מתקציב המדינה באופן שוטף.

²⁷ ששכרן ממומן בכספי הרשות הלאומית לבריאות בדרכים, במסגרת שיתוף פעולה עם "אשל".

²⁸ משרד האוצר, הממונה על שוק ההון והביטוח, "דוח לשנת 2005", באתר האינטרנט,

www.mof.gov.il/hon/2001/general/doch_2005/4pensiya.pdf, תאריך הכניסה: 25 בספטמבר 2006.

²⁹ מרכז המחקר והמידע של הכנסת, עיקרי השינויים המוצעים בקרנות הפנסיה, יהודית גלילי ומיכל טביביאן, דצמבר 2003.

פנסיה צוברת: מבוססת על הפרשות מצטברות של העובדים ושל המעבידים לקרנות הפנסיה. בשיטה זו הפנסיה מתקבלת מהכספים שהפרישו העובדים ומעסיקיהם בתוספת ריבית ולאחר ניכוי עלות ניהול קרן הפנסיה.

בשנת 2005 פעלו בישראל 41 קרנות פנסיה, שאפשר לחלקן לארבעה סוגים (נוסף על אלה יש בתחום זה פנסיה תקציבית, וכן קופות גמל, ביטוח מנהלים וביטוח חיים):

- 8 קרנות פנסיה ותיקות בהסדר³¹ – נסגרו בפני עמיתים חדשים בחודש מרס 1995 ונכללות בהסדר קרנות הפנסיה משנת 2003;
- 10 קרנות ותיקות מאוזנות – נסגרו בפני עמיתים חדשים בחודש מרס 1995;
- 13 קרנות פנסיה חדשות – החלו לפעול בחודש ינואר 1995 (לעומת 20 קרנות ב-2004, הירידה נובעת מתהליך של מיזוגים ורכישות);
- 10 קרנות פנסיה כלליות – אושרו בשנת 2000.

הגידול בגירעונות האקטואריים של הקרנות והגידול בתוחלת החיים הביאו בשנת 1995 – ושוב בשנת 2003 – לשינויים מבניים במערכת הפנסיה בישראל, ובכללם סגירת הקרנות הוותיקות בפני עמיתים חדשים, הגדלת ההפרשה לפנסיה, שינוי הדרגתי של גיל הפרישה ושינוי ביעדי ההשקעה של הקרנות. השינויים בתנאיהן של כמה מהקרנות גרמו שונות גבוהה בזכויות ובחובות העמיתים והפנסיונרים בקרנות השונות, בכל הקשור לגיל הפרישה, לדמי הניהול ולמידת הסבסוד הממשלתי הישיר.

דפוסי השימוש

מנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה עולה כי 53% מכלל האוכלוסייה הבוגרת בישראל (כ-2.1 מיליוני בני-אדם) מבוטחים לפחות באחד מארבעת סוגי תוכניות הפנסיה הראשיות³² הנהוגות בישראל.³³ מכיוון שלשיעור ניכר מהאוכלוסייה אין ביטוח פנסיוני מלבד הרובד הראשון, התנהל בשנים האחרונות דיון ציבורי על הצורך בחוק פנסיה חובה. בכנסת ה-15 הוגשו כמה הצעות חוק פרטיות בנושא פנסיה חובה, אולם אלה טרם הגיעו לכלל מימוש.

בשנת 2004 קיבלו 272,900 קשישים בישראל פנסיה שוטפת ממקום עבודתם או מקופת פנסיה הקשורה לעבודה (בלי פנסיה מחו"ל), שהם 37.2% מכלל הקשישים. 139,000 מהם גברים (51.1% מכלל הגברים מעל גיל 65) ו-133,900 נשים (29% מכלל הנשים מעל גיל 60).

³⁰ בהם עובדי מערכת הביטחון, שוטרים, סוהרים ומורים המועסקים מטעם משרד החינוך. הסדרי חוק זה חלים גם על העובדים בכמה תאגידים סטטוטוריים (המוסד לביטוח לאומי, רשות השידור, הרשות לניירות ערך, רשות הדואר ועוד) ואומצו גם ברשויות המקומיות, במועצות הדתיות, בחלק מהאוניברסיטאות ובתאגידים אחרים.

³¹ הקרנות הן: "מבטחים הוותיקה", "מקפת הוותיקה", קרן הגמלאות המרכזית, קרן "נתיב", קרן החקלאים, קרן פועלי הבניין, קרן עובדי "הדסה" וקרן חברי "אגד".

³² מכלל המבוטחים בתוכניות הפנסיה, ל-45% קרן פנסיה, ל-18% תוכנית פנסיה תקציבית, ל-45% קופת גמל, ל-27% ביטוח מנהלים ול-24% תוכנית ביטוח חיים עם מרכיב חיסכון. 30% מכלל האוכלוסייה הבוגרת מבוטחים בסוג אחד של תוכנית פנסיה, 17% מבוטחים בשני סוגים וכ-6% מבוטחים בשלושה סוגים או יותר.

³³ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, "הסקר החברתי", אוגוסט 2003, מתוך אתר האינטרנט: www.cbs.gov.il/hodaot2003/19_03_200.htm, תאריך הכניסה: 28 בספטמבר 2006.

רוב הפנסיונרים מבוטחים בקרנות הוותיקות או במערכת הפנסיה התקציבית, ורק 2,630 באחת מ-13 הקרנות החדשות. תשלומי הפנסיה השנתיים בקרנות הוותיקות שבהסדר (שמונו להן מנהלים מיוחדים) גבוהים מהתקבולים, בשנים 2004-5 העבירה להן הממשלה **סיוע של כ-2 מיליארד ש"ח**.

סך הנכסים של קרנות הפנסיה בשנת 2005 היה **כ-176 מיליארד ש"ח**. סך התקבולים בשנה זו הסתכם בכ-14.3 מיליארדי ש"ח, סך תשלומי הפנסיה הסתכם בכ-9.1 מיליארדי ש"ח וסך פדיונות בתשלום חד-פעמי הסתכם בכ-1.4 מיליארדי ש"ח.

6. מערכת המסים³⁴

6.1 זכויות על-פי פקודת מס הכנסה

קשישים בישראל ו/או קרוביהם זכאים להטבות מס שונות לפי פקודת מס הכנסה, ובהן פטורים וניכויים. להלן פירוט ההטבות על-פי הסעיף הרלוונטי:³⁵

קצבת זיקנה – פטור ממס על קצבאות זיקנה של המוסד לביטוח לאומי – לפי סעיף 9(ג6).

רווחים מקופות גמל – פטור ממס על רווחים מקופת גמל עד לתקרת הפקדה מרבית של 19,940 ש"ח בשנת 2005 לקשיש בגיל פרישה, ובלבד שתקופת החיסכון היא 15 שנים לפחות, או חמש שנים, אם התשלום הראשון נעשה לאחר גיל הזכאות – לפי סעיף 9(א18).

שכר דירה – פטור ממס על חלק משכר הדירה שמקבל קשיש (מעל גיל 65) המתגורר בבית-אבות על דירתו הקודמת. הפטור הוא עד מחצית התשלום השנתי ששולם לבית-האבות – לפי סעיף 9(25).

קצבה מקופת גמל – פטור ממס על 35% מהקצבה שמקבל קשיש שהגיע לגיל הפרישה ממעביד או מקופת גמל עד לתקרה שנתית של 28,728 ש"ח (הפטור חל גם בגין פרישה מוקדמת עקב נכות) – לפי סעיף 9א.

קצבה אחרת – פטור ממס על 35% מקצבה אחרת, שאינה ממעביד או מקופת גמל (כמו תשלומים שוטפים מכוח פסיקה של בית-משפט על כספי עיזבון) – לפי סעיף 9ב.

דמי שכירות – פטור ממס בשיעור 35% על דמי שכירות מהשכרת נכס ששימש עסק ליחיד או לבן-זוגו שהגיעו לגיל הפרישה (עד לתקרת שיעור הזכאות) – לפי סעיף 9ד.

קצבה ממדינה זרה – פטור ממס על תקבולי ביטוח סוציאלי ממדינה זרה, כל עוד הם פטורים ממס על-פי החוק באותה מדינה – לפי סעיף 14.

הכנסה מריבית – פטור ממס על הכנסה מריבית בסך 7,800 ש"ח בשנת המס ליחיד או לבן-זוגו שהגיעו לגיל פרישת חובה כמשמעותו בחוק גיל פרישה, התשס"ד-2004 – לפי סעיף 125(ד). קיים פטור נוסף, בשיעור 35%, על ריבית ליחיד או לבן-זוגו שהגיעו לגיל פרישה, ובלבד שמלאו להם במועד הקובע 55 שנים – סעיף 125(ה). לפי תיקון 147, הוגדל הפטור ל-11,700 ש"ח בשנת המס 2006.

6.2 זכויות על-פי חוק מיסוי מקרקעין, התשכ"ג-1963

³⁴ מקורות: משרד האוצר – רשות המסים, אתר האינטרנט, www.mof.gov.il/taxes, תאריך כניסה: 26 בספטמבר 2006; הגב' איילת הלל, יועצת מקצועית למנהל רשות המסים, משרד האוצר, שיחת טלפון, 18 ביולי 2005.

³⁵ הגדרת גיל הפרישה על-פי חוק גיל פרישה, התשס"ד-2004 (פירוט בנספח).

מכירת דירה – פטור ממס שבח מקרקעין במכירת דירה לצורך רכישת זכות בבית-אבות למי שמלאו לו או לבן-זוגו 60 שנה. הפטור חל גם על מוכר שטרם מלאו לו או לבן-זוגו 60 שנה, ובלבד שאחד מהם זקוק לשירותי סיעוד לפי חוק הביטוח הלאומי. על-פי סעיף 49(יג) מדובר בהוראת שעה שתוקפה עד סוף 2006.

6.3 הטבות מס לקרובי קשיש

החזקת הורה במוסד – זיכוי בשיעור 35% מההוצאות (יותר משמינית ההכנסה החייבת) בעבור החזקת הורה משותק לחלוטין, מרותק למיטה בתמידות, עיוור או בלתי שפוי בדעתו במוסד מיוחד – לפי סעיף 44 בפקודת מס הכנסה.

ירושת מקרקעין – על-פי סעיף 4 בחוק מיסוי מקרקעין, התשכ"ג-1963, הוכשת דירה או זכות למקרקעין אינה מכירה ואינה חייבת במס שבח מקרקעין. לפי סעיף 5(ג) גם מכירת נכס על-ידי מנהל העיזבון אינה מכירה, ובלבד שהמוריש ציווה על מכירת זכות המקרקעין ועל חלוקת התמורה בין היורשים.

מחלת בן זוג או הורה – עובד רשאי לזקוף לתקופת המחלה שלו היעדרות, של עד 6 ימים בשנה, בגין מחלת בו זוג קשיש או הורה, ובלבד שבן הזוג או ההורה אינם במוסד סיעודי. על העובד לצרף אישור מרופא בדבר היות בן הזוג או ההורה תלוי לחלוטין בעזרה בפעילות יומיומית לרבות הלבשה והאכלה – תקנות דמי מחלה (היעדרות בשל מחלת הורה), תשנ"ד-1994.

פיצויי פיטורין – עובד הנאלץ להתפטר כדי לטפל בבני זוגו או באחד מהוריו או באחד מהורי בן הזוג (בתנאי שההורה של בן הזוג גר עימם ועיקר כלכלתו עליהם), זכאי לקבל פיצויי פיטורין ואת מלוא הזכויות שהעובד זכאי להן - לפי חוק פיצויי פיטורים, התשכ"ג – 1963.

7. חובות המוטלות על קשישים

תשלום דמי ביטוח לאומי וביטוח בריאות

לפי חוק הביטוח הלאומי, התשנ"ה-1995, כל תושב ישראל מעל גיל 18 ועד גיל 70 (גבר) או 65 (אשה) חייב בתשלום דמי ביטוח לאומי. התשלום מופסק ברגע שהתושב מתחיל לקבל קצבת זיקנה.

לפי חוק ביטוח בריאות ממלכתי, התשנ"ד-1994, קשישים (גברים מעל גיל 65 ונשים מעל גיל 60) חייבים בתשלום דמי ביטוח בריאות חודשיים באמצעות המוסד לביטוח לאומי - בסך 161 ש"ח ליחיד או 233 ש"ח לזוג. התשלום מקוזז מקצבת הזיקנה. ניכוי דמי ביטוח בריאות מקצבת זיקנה שנוספת עליה השלמת הכנסה הוא 86 ש"ח.

פרישת חובה

על-פי חוק גיל פרישה, התשס"ד-2004, אפשר לחייב גברים ונשים לפרוש מעבודתם בגיל 67. בשנת 2004 היה שיעור ההשתתפות של בני 65+ בכוח העבודה 9.6% : 15.4% בקרב הגברים ו-5.3% בקרב הנשים.

חידוש רשיון נהיגה

מחזיק רשיון נהיגה ברכב ציבורי, ברכב משא כבד, ברכב כיבוי אש, באמבולנס ו/או ברכב להסעת ילדים מגיל 50 ומעלה, וכל נהג אחר מגיל 65 ומעלה, חייבים לחדש את רשיון הנהיגה שלהם בכל **שנתיים**.

חידוש רשיון הנהיגה בכל חמש שנים הוא חובה על כל נהג אחר. נוסף על כך, נהגים מבוגרים (כמפורט לעיל) חייבים להמציא בכל שנתיים טופס בדיקה רפואית, חתום בידי רופא, המעיד על מצב בריאותם.³⁶

198,303 קשישים מעל גיל 65 היו מורשים לנהוג בשנת 2004, כ-29.9% מכלל הקשישים. לשם השוואה, באותה שנה היו מורשים לנהוג 64.6% מכלל האוכלוסייה מעל גיל 17. בפילוח מגדרי: 145,060 גברים מעל גיל 65 (כ-50% מכלל הגברים הקשישים) ו-53,243 נשים מעל גיל 65 (13.6% מכלל הנשים הקשיות).

---

³⁶ משרד התחבורה – אגף הרישוי, "תנאים לחידוש רשיון נהיגה", תאריך הכניסה: 28 בספטמבר 2006, באתר האינטרנט, www.mot.gov.il/wps/portal!ut/p/.cmd/cs/.ce/7_0_A/s/7_0_CH/s.7_0_A/7_0_CH

מקורות

חקיקה

- חוק מיסוי מקרקעין (שבח מכירה רכישה), התשכ"ג-1963.
- חוק ביטוח בריאות ממלכתי, התשנ"ד-1994.
- חוק גיל פרישה, התשס"ד-2004.
- חוק האזרחים הוותיקים, התש"ן-1989.
- חוק הבטחת הכנסה, התשמ"א-1980.
- חוק הביטוח הלאומי, התשנ"ה-1995.
- חוק ההגנה על חוסים, התשכ"ו-1966, ותקנות בית-משפט.
- חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, התשכ"ב-1962.
- חוק העונשין, התשל"ז-1977, תיקון 26 (פגיעה בחסרי ישע), התש"ן-1989.
- חוק הפיקוח על המעונות, התשכ"ה-1965; תקנות הפיקוח על מעונות (תנאי המגורים וטיפול בזקנים עצמאיים ותשושים במעונות לזקנים), התשס"א-2001.
- חוק התוכנית להבראת כלכלת ישראל, התשס"ג-2003.
- חוק למניעת אלימות במשפחה, התשנ"א-1991.
- חוק לתיקון דיני המשפחה (מזונות), התשי"ט-1959.
- חוק שירותי הסעד, התשי"ח-1958.
- פקודת מס הכנסה.
- תקנות ארגון לשכת הסעד, התשכ"ד-1963.
- תקנות דמי מחלה (היעדרות בשל מחלת הורה), התשנ"ד-1994.
- חוק פיצויי פיטורים, התשכ"ג – 1963.

מסמכי מרכז המחקר והמידע של הכנסת

- "בחינת הכפילויות בשירותי רפואה מונעת, אשפוז סיעוד ובריאות הנפש", כתבה: מיכל טביביאן, 9 באוקטובר 2002.
- "הליך העסקת עובדים זרים בענף הסיעוד אצל קשישים", כתבה: אתי וייסבלאי, יוני 2005.
- "הפסקת האשפוז הסיעודי המסובסד", כתבה יפעת שי, נובמבר 2003.
- "זכויות הקשישים בישראל – חקיקה ותוכנית הממשלה", כתב: ברוך לוי, אוקטובר 2003.

- "עיקרי השינויים המוצעים בקרנות הפנסיה", כתבו: יהודית גלילי ומיכל טביביאן, דצמבר 2003.

מחקרים ודוחות

- "משאב" - מאגר מידע ארצי לתכנון בתחום הזיקנה, "ג'וינט - מכון ברוקדייל" ו"אשל", קשישים בישראל - שנתון סטטיסטי 2004, אפריל 2005.
- המרכז לפיתוח על שם פנחס ספיר, השפעת ההפרטה על שירותי הרווחה האישיים ברשויות המקומיות, כתבו פרופ' אליה וורצברגר ופרופ' יוסף קטן, יוני 2005.
- משרד האוצר, "הסדר הפנסיה", באתר האינטרנט, www.mof.gov.il/hon/2001/pension/plan2003.asp, תאריך הכניסה: 6 ביולי 2005.
- משרד הבריאות, "מיטות ועמדות ברישוי 2004", באתר האינטרנט, תאריך הכניסה: 11 ביולי 2005, www.health.gov.il/pages/default.asp?maincat=2&catid=587&pageid=3349.

שיחות טלפון

- ארדמן גלי, הממונה על שוק ההון והביטוח - משרד האוצר, 25 ביולי 2005.
- דינור רוני, אחות מפקחת ארצית בענף סיעוד - המוסד לביטוח לאומי, 11 ביולי 2005.
- הלל איילת, יועצת מקצועית למנהל רשות המסים - משרד האוצר, 18 ביולי 2005.
- יוד פאני, השירות לזקן - משרד הרווחה, 11 ביולי 2005.
- לודריקס פטר, תקציבן, השירות לזקן - משרד הרווחה, 24 ביולי 2005.
- צור שאול, מפקח ארצי על מרכזי יום, השירות לזקן - משרד הרווחה, 25 ביולי 2005.
- צימרמן שרה, מנהלת אגף נכסים ודיור - משרד הבינוי והשיכון, 26 ביולי 2005.
- שלום וורה, מנהלת אגף ייעוץ לקשיש - המוסד לביטוח לאומי, 27 ביולי 2005.

אתרי אינטרנט

- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, www.cbs.gov.il
- המוסד לביטוח לאומי, www.btl.gov.il
- משרד הרווחה, www.molsa.gov.il
- משרד האוצר, www.mof.gov.il
- משרד השיכון, www.moch.gov.il
- משרד הבריאות, www.moch.gov.il
- משרד התחבורה, www.mot.gov.il

1. גברים – גיל הפרישה לפי תאריך הלידה

גברים שנולדו בין חודש יולי 1939 וחודש אפריל 1942, גיל הפרישה שלהם עולה בהדרגה, לפי המפורט בטבלה שלהלן. גברים שנולדו מחודש מאי 1942 ואילך, גיל הפרישה שלהם יהיה 67 שנים.

מועד הפרישה		גיל הפרישה ¹	חודש ושנת הלידה	
עד תאריך	מתאריך		עד תאריך	מתאריך
יוני 2004		65	יוני 1939	--
דצמבר 2004	נובמבר 2004	65 ו-4 חודשים	אוגוסט 1939	יולי 1939
דצמבר 2005	מאי 2005	65 ו-8 חודשים	אפריל 1940	ספטמבר 1939
דצמבר 2006	מאי 2006	66	דצמבר 1940	מאי 1940
דצמבר 2007	מאי 2007	66 ו-4 חודשים	אוגוסט 1941	ינואר 1941
דצמבר 2008	מאי 2008	66 ו-8 חודשים	אפריל 1942	ספטמבר 1941
	מאי 2009	67	ואילך	מאי 1942

¹ גיל הפרישה – הגיל שבו זכאי המבוטח לקצבת זיקנה בתנאי שהכנסתו מעבודה אינה עולה על סכום מסוים ועל-פי כללי זכאות נוספים.

2. נשים – גיל הפרישה לפי תאריך הלידה

נשים שנולדו בין חודש יולי 1944 וחודש אפריל 1953, גיל הפרישה שלהן עולה בהדרגה, לפי המפורט בטבלה שלהלן. נשים שנולדו מחודש מאי 1953 ואילך, גיל הפרישה שלהן יהיה 64 שנים.

מועד הפרישה		גיל הפרישה	חודש ושנת הלידה	
עד תאריך	מתאריך		עד תאריך	מתאריך
יוני 2004		60	יוני 1944	--
דצמבר 2004	נובמבר 2003	60 ו-4 חודשים	אוגוסט 1944	יולי 1940
דצמבר 2005	מאי 2005	60 ו-8 חודשים	אפריל 1945	ספטמבר 1944
דצמבר 2006	מאי 2006	61	דצמבר 1945	מאי 1945
דצמבר 2007	מאי 2007	61 ו-4 חודשים	אוגוסט 1946	ינואר 1946
דצמבר 2008	מאי 2008	61 ו-8 חודשים	אפריל 1947	ספטמבר 1946
דצמבר 2011	מאי 2009	62	דצמבר 1949	מאי 1947
דצמבר 2010	מאי 2012	62 ו-4 חודשים	אוגוסט 1950	ינואר 1950
דצמבר 2013	מאי 2013	62 ו-8 חודשים	אפריל 1951	ספטמבר 1950
דצמבר 2014	מאי 2014	63	דצמבר 1951	מאי 1951
דצמבר 2015	מאי 2015	63 ו-4 חודשים	אוגוסט 1952	ינואר 1952
דצמבר 2016	מאי 2016	63 ו-8 חודשים	אפריל 1953	ספטמבר 1952

³⁷ המוסד לביטוח לאומי, "תנאי זכאות - הגעת לגיל המזכה בקצבת זקנה", תאריך הכניסה: 28 בספטמבר 2006, באתר האינטרנט, www.btl.gov.il/NR/exeres/08FDDFE0-1BEB-4CB7-8436-416619F26E5A.htm

מאי 1953	ואילך	64	מאי 2017	ואילך
----------	-------	----	----------	-------

3. נשים – גיל הזכאות לקצבת זיקנה לפי תאריך הלידה

נשים שנולדו בין חודש יולי 1939 וחודש אפריל 1950, גיל הזכאות שלהן לקצבת זיקנה עולה בהדרגה, לפי המפורט בטבלה שלהלן. לנשים שנולדו מחודש מאי 1950 ואילך, גיל הזכאות לקצבת זיקנה יהיה 70 שנים.

מועד הזכאות		גיל הזכאות לקצבת זיקנה ¹	חודש ושנת הלידה	
עד תאריך	מתאריך		עד תאריך	מתאריך
יוני 2004		65	יוני 1939	--
דצמבר 2004	נובמבר 2004	65 ו-4 חודשים	אוגוסט 1939	יולי 1939
דצמבר 2005	מאי 2005	65 ו-8 חודשים	אפריל 1940	ספטמבר 1939
דצמבר 2006	מאי 2006	66	דצמבר 1940	מאי 1940
דצמבר 2007	מאי 2007	66 ו-4 חודשים	אוגוסט 1941	ינואר 1941
דצמבר 2008	מאי 2008	66 ו-8 חודשים	אפריל 1942	ספטמבר 1941
דצמבר 2011	מאי 2009	67	דצמבר 1944	מאי 1942
דצמבר 2012	מאי 2012	67 ו-4 חודשים	אוגוסט 1945	ינואר 1945
דצמבר 2013	מאי 2013	67 ו-8 חודשים	אפריל 1946	ספטמבר 1945
דצמבר 2014	מאי 2014	68	דצמבר 1946	מאי 1945
דצמבר 2015	מאי 2015	68 ו-4 חודשים	אוגוסט 1947	ינואר 1947
דצמבר 2016	מאי 2016	68 ו-8 חודשים	אפריל 1948	ספטמבר 1947
דצמבר 2017	מאי 2017	69	דצמבר 1948	מאי 1948
דצמבר 2018	מאי 2018	69 ו-4 חודשים	אוגוסט 1949	ינואר 1949
דצמבר 2019	מאי 2019	69 ו-8 חודשים	אפריל 1950	ספטמבר 1949
ואילך	מאי 2020	70	ואילך	מאי 1950

¹ גיל הזכאות לקצבת זיקנה – הגיל שבו זכאית המבוטחת לקצבת זיקנה בלי קשר להכנסותיה ועל-פי כללי זכאות נוספים.